

Kováts Judit
A Táttra gyermekei

I.

A víz az éggel összeér, a nap zöld szikrákat szór a hullámok tarajáról a szemembe, sós illata van a szélnek. Julius az újságjába temetkezik, Martin fel-alá mászkál a fedélzeten, és egyfolytában kérdez. Az ócska hátizsákról, hogy mi van benne, miért viszünk magunkkal Amerikába, és tényleg az enyém volt-e régen.

Hátizsák, csigaház: táborról táborra, országról országra cipeltem benne az életem. Ha nem a hátamon volt, akkor az ágyam mellett állt készenlétben, vagy éppenséggel párnaként szolgált, amikor az evakuáláskor *Führer-gyerek*, az amerikai megszállási övezetben *displaced person*, a cseheknek és a szlovákoknak *fasiszta német kurva*, a bajoroknak *jöttment idegen, hátizsákos német* voltam. Tíz év alatt zöldről szürkére koptatta az idő, de ezt leszámítva ugyanolyan, mint volt: cipzár, zsinór, szíj, csat, kisebb zseb, nagyobb zseb, dupla alj; manapság nem gyártanak már ilyen erős és praktikus darabokat. A spájz sarkában, a kimustrált villanyrezsón tartottam, benne váltás ruha, néhány konzerv, fogkrém, szappan; a legszükségesebbek, hogy csak fel kelljen kapni, ha hirtelen menni kell. Évente, mindig nagypénteken, elővettem, lesepertem róla a pókhálót, a váltás ruhát átmostam, a lejárt szavatosságú

konzerveket újakra cseréltem, és visszatettem a helyére. Megtörtént, túl vagyunk rajta, most már nem akar bennünket senki elűzni, ne legyen mániákus – Julius haragudott, de nem érdekelt, a rituálé nem került semmibe, és utána valahogy mindig megnyugodtam.

Régi, békebeli életemből nem maradt semmi. Késmárki házunk, a papa motorbiciklije, a mama bútorai, a nagymama varrógépe, a zongorám, a hegyászó bakancsom, az iskolai bizonyítványom, a fotóalbumom, az emlékkönyvem a lepréselt tárnicsokkal: mindent, de mindent elvesztettem. Mint egy színdarabban, három felvonásban.

Első felvonás: az evakuálásból tartunk hazafelé, amikor a zsolnai állomáson a milicisták megszállják a vonatunkat, mindenkit leparancsolnak, de mi észrevétlenül, összes holminkat hátrahagyva megszökünk előlük. Együtt mindannyian, mert akkor még Polli, a nagymama és a papa is megvolt.

Második felvonás: Késmárkra megérkezve a papát azonnal letartóztatják, a mama, nagymama, Polli és én meg csak állunk a Bástya utcai házunk előtt, és nézzük. Be nem mehetünk, nem hozhatunk el semmit, a szomszéd Jarinkáéktól tudjuk meg, hogy rögtön a front után egy partizán foglalta el, utána meg egy valahonnan északról idetelepített cseh kolonistának utalták ki.

Harmadik felvonás: a németek árulók, bűnösök, a cseh és szlovák nép ellenségei – németek vagyunk, mi vagyunk a felelősök a háborúért és a köztársaság

szétveréséért: vagyonek Kobzás, internálás, Nováky, Szlovákia egykori legnagyobb zsidó koncentrációs tábora, mielőtt megszámoznak és szögesdrót mögé zárnak, elveszik a maradék semmiségeket is.

De ezek csak tárgyak! El lehet kobozni, másnak adni, szemétre vetni mindet, de az emlékeimet semmiféle hatalom és semmilyen dekrétum nem tudja megsemmisíteni vagy eltörölni, én magam sem, erővel sem! A mama, a nagymama, a papa, a nővérem, a barátnőim, az első szerelmem: vonásaik, hangjuk színe, gesztusaik, mozdulataik – a Thököly-vár, a fatemplom, a városháza, a Redout, a Prandl cukrászda, a korzó, a gimnázium: egész Késmárk minden lakójával itt van a fejemben. Akárcsak a Tátra csipkés-cakkos csúcaival, kék fenyveseivel, tarka virágos havasi rétjeivel, ezüstpalástos gleccsereivel, dübörgő vízeséseivel, feneketlen tengerszemével. Elég, ha rájuk gondolok, máris érzem a fenyők mézgaillatát, hallom a szél susogását, a vizek zúgását, látom a tavakban tótágast álló havas csúcsokat – Kriván, Bibircs, Szekrényes, Oszterva, Bolond Gerő, Szoliszkó, Holló-kő, Siroka, Markazit-torony, Hegyes-torony, Gerlachfalvi-, Lomnici-, Késmárki-, Nagyszalóki-, Batizfalvi-, Tengersizem-csúcs: megmásztam mindet, és megtanultam a magashegyi mászást, a hegyi mentést, ráadásul tudok száz legendát és mesét, a Sztarinak köszönhetően, aki összegyűjtötte, és a Tátra-túrákon mindet elmesélte.

A mesék az örökségem. De amennyire az enyém, annyira a gyereké, vagy még inkább az övé! Mert nekem életem első tizenhét évében volt otthonom,

családom, ellenben ő egy fogolytáborban született, s még nem is eszmélt, amikor árva lett. Később, a deportálás után, az új hazában is táborban csepereedett, hétéves koráig egy barakk volt az otthona, anyja helyett én az anyja, én neveltem, Novákyban, az internáláskor miatta szöktem ki a lágerből koldulni és lopni, mert megfogadtam az anyjának, hogy nem hagyom éhen halni – vér a véremből, akkor is, ha nem én, hanem a nővérem szülte, a gyökereim az ő gyökerei, és igenis ismerni fogja az anyját, apját, nagyszüleit, nénikéit, bácsikáit, és ismerni fogja Késmárkot utcáról utcára, házról házra, a Tátrát minden csúcsával, tornyával, gerincével, völgyével, tengerszemével, vízesésével, barlangjával, az összes legendájával és meséjével, mert én mindent és mindenkit elmondok, mesélek, regélek neki.

Téلكirálynak hósapkája, jégszakála, tündérlánya, kígyókirály koronája, angyal szárnya, ördög zsákja, a Zöld-tó mélyén kristálypalota, éjjelkor följönnek onnan a tündérek, a Karbunkulus-torony tetején drágakő, annak fényében táncolnak hajnalig – mesét írni még Novákyban, Elsi barátnőmmel közösen kezdtem, de csak szóban, fejben, mert ott másképp nem lehetett. Felváltva dobsinai és tátrás meséket mondtunk a magunk vigaszára és Martin szórakoztatására, szorgalmasan, meséről mesére – a Maron-hegyi erdő mélyén üvegkő alatt üvegkoporsó, üvegkoporsóban Üvegasszony, elátkozott kincsen fekszik, kincskereső aranyvessző, zergeboglár-aranyvirág –, az Üvegasszony hús-vér dobsinai asszony volt, olyan, mint bárki más. Azokban az időkben élt, amikor török

rabigában nyögött egész Magyarország, és hiába fizette meg a szegény nép a sarcot, soha nem tudhatta, mikor csapnak le rá a portyázó törökök, rabolják ki, kaszabolják le, vagy fűzik rabszíjra.

Vérzivataros, kegyetlen idők voltak azok! A gazdag Dobsina különösen sokat szenvedett; nemesércbányái úgy vonzották a törököket, mint méz a legyet. A Maron-hegyi ezüstabányára valóssággal rákaptak, nem egyszer, nem kétszer rabolták ki, és a bányászok már annak is örülhettek, hogy csak az ezüstöt vitték el, s a puszta életük megmaradt. Próbálták ők, hogyne próbálták volna elrejteni fáradságos munkájuk gyümölcsét a tárna távoli, kövekkel álcázott sötét zugaiban, de álcázhatták, dugdoshatták bár-hogy, a törökök mindig kiszagolták az ezüsttel teli hordókat. Egyszer aztán, amikor ismét reszketve néztek a zsákmányukkal kurjongatva elvágató rablócsapat után, a felőr így szólt hozzájuk:

– Biztosak lehetünk benne, hogy visszajönnek a sátánfajzatok, és dughatjuk bárhová, megtalálják, elrabolják, amit véres verejtékkel kerestünk. De elég volt! Többé nem engedjük, hogy kifosszanak! Ha már a miénk nem lehet, ne legyen az övék se! Amondó vagyok, temessük a föld alá, őrizzük meg jobb időkre a kincsünket!

– Temessük el, őrizzük meg! – kiabálták a bányászok nagy egyetértésben, mire a felőr így folytatta:

– A templomtoronyhoz állítom a tájolót. Onnan százötven lépésre, az erdőben ásom el. A pontos helyet rajtam kívül a fiam fogja egyedül tudni. Őrá hagyom. Ő az ő fiára, és így tovább mindaddig, amíg el nem múlik minden veszedelem.

– Jó lesz, nagyon jó lesz! – bólogattak a bányászok, és ünnepélyesen megesküdtek, hogy soha, senkinek, semmilyen körülmények között a kincsről nem beszélnek.

Minden pontosan úgy történt, mint máskor. Viharként zúdultak a Maron-hegyi ezüstbányára a portyázó törökök, éppen csak ez alkalommal üres hordókon kívül semmit sem találtak. De egy portya zsákmány nélkül nem érhet véget, úgyhogy összefogdosták a bányászokat mind egy szálig, majd a sötétség beálltával lerohanták a várost, és majdhogynem a földdel tették egyenlővé.

Csak a jóisten a megmondhatója, hogy maguk a dobsinaiak megakadályozhatták volna-e a pusztulást, ha jobban odafigyelnek az olyan jelekre, mint például szüretkor a must meggyulladására, amiben az öregek a hamarosan bekövetkező istenítéletet látták. Tisztelték a dobsinaiak az időseket, persze hogy tisztelték, de mentőségükre legyen mondva, hogy a tüzet gyorsan eloltották, s különben is, az öregek folyton jövendöltek, és valahogy mindig sötét jövőt jövendöltek. De ha az öregekre nem is, Kriezl uramra

tanácsos lett volna odafigyelniük, mert ő nem jeleket látott, vagy jóslatokba bocsátkozott, hanem a Maron-hegyről hazafelé tartva kis híján a fák között rejtőzködő, lesben álló törökök karjaiba szaladt. Az volt a szerencséje, hogy már sűrvedt, és heves szél zörgette az erdőt, így észrevétlenül visszahátrálhatott a sűrűbe, majd a hegyet túlról megkerülve rohant a városba, hogy a várható veszedelemre figyelmeztessen. Lélekszakadva esett be a városházára, ott azonban nem talált senkit. A tanácsülés régen véget ért, a bíró a tanácsnok urakkal a csapszékben múlatta az időt, és bizony nem vette jó néven, hogy megzavarják, úgyszólván sorolhatta, bizonygathatta Kriezl uram, mit látott a Maron-hegyi erdőben, mint valami kellemetlenkedő legyet, ezekkel a szavakkal hessegette el:

– Árnyékok voltak azok, jó uram! Hogy láhattál volna törököt, amikor most fizettük meg a sarcot! Nem inkább azért fújt ide a szél, mert velünk szeretnél iszogatni?

Kriezl uram leforrázva erősködött még egy kicsit, hogy nem képzelődött, és nem egy, nem két, hanem igen sok török áll lesben a Maron-hegy aljában, majd látva, hogy nincs kivel beszélnie, megvonta a vállát, és azzal, hogy ő szólt, tegyenek az urak, amit akarnak, kifordult a kocsmából. Otthon aztán, egy percet sem késlekedve, összekapkodta az értékeit, székérre pakolta a feleségét, a gyermekeit, és biztos helyre menekült Dobsináról.

*A szerző a kötet megírása idején
a Nemzeti Kulturális Alap
alkotói ösztöndíjában részesült.*

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben, 2022-ben
Felelős vezető Vadász Katalin igazgató

Felelős szerkesztő Szegő János
Kézirat-előkészítő Hradeczky Moni
Korrektor Balogh Emerencia
A borítót és a kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9207
Plantin betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 4173 4